

WSTĘP

Zaspokajanie specjalnych potrzeb edukacyjnych wszystkich uczniów to jeden z wyznaczników dobrego nauczania. Nie dziwi więc fakt, że właściwe przygotowanie nauczycieli do realizacji tego wyzwania, wzrost ich kompetencji i wspomaganie w zakresie indywidualizacji nauczania, by byli w stanie pochylić się nad uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (SPE), stały się tematem kolejnego spotkania badaczy wielu dyscyplin (pedagogów, polonistów, bibliotekoznawców, terapeutów), a także studentów i doktorantów przygotowujących się do zawodu nauczyciela.

W zmieniającej się rzeczywistości dąży się do optymalizacji jakości kształcenia pod względem metod, treści, jak również sposobu organizacji pracy szkoły. Do innowacyjności w tym zakresie zobowiązują zapisy nowej podstawy programowej, której wprowadzenie miało na celu między innymi skuteczne wychodzenie naprzeciw indywidualnym potrzebom, trudnościom i zainteresowaniom uczniów oraz podniesienie efektywności kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym także udzielenie im ewentualnego wsparcia psychologiczno-pedagogicznego. Powstają dokumenty sankcjonujące zasady i formy pracy z nimi. Nowym rozwiązaniem jest wprowadzenie zespołów nauczycieli i specjalistów pracujących w szkole, którzy mają zapewnić lepsze osiągnięcia edukacyjne dzięki diagnozie umiejętności uczniów oraz wczesnemu rozpoznaniu ewentualnych dysfunkcji¹. To „indywidualizowane podejście” – jak podkreślają twórcy pomysłu (dopisek A. G., B. N. Sz.) – *przyczyni się do stworzenia każdemu dziecku równych szans na uzyskanie sukcesów w szkole*². By założenia te zostały zrealizowane, opiekunowie i nauczyciele potrzebują szerokiej wymiany wiedzy i doświadczeń.

Niniejsza publikacja, rezultat dyskusji nad metodami i formami pracy z uczniem zdolnym i dysfunkcyjnym, niech będzie niewielkim wkładem w tę wymianę dla wszystkich, którzy szukają skutecznych strategii i rozwiązań dydaktycznych w pracy z uczniem o SPE. Problematyka niniejszego tomu, złożonego z 23 opracowań, obejmuje szerokie spektrum zagadnień, a mianowicie:

¹ W ramach prac Departamentu Zwiększania Szans Edukacyjnych MEN w latach 2010–2011 prowadzono projekt *Podniesienie efektywności kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi*, dzięki czemu stworzono standardy pracy z uczniem o SPE. Więcej na ten temat w: K. Leśniewska, E. Puchała, L. Zaremba, *Specjalne potrzeby edukacyjne dzieci i młodzieży. Praca zespołu nauczycieli, wychowawców grup wychowawczych i specjalistów prowadzących zajęcia z uczniem w przedszkolach, szkołach i placówkach*, Warszawa 2011.

² Tamże, s. 5.

- specyfikę pracy z uczniem zdolnym oraz z uczniem z zaburzeniami i dysfunkcjami rozwojowymi (formy, metody pracy, rozwiązana dydaktyczne),
- diagnozowanie poziomu wiedzy i umiejętności dzieci i młodzieży o specjalnych potrzebach edukacyjnych (techniki badawcze, rezultaty badań, konkluzje dydaktyczne),
- prognozowanie zmian w kształceniu dzieci i młodzieży o specjalnych potrzebach edukacyjnych.

W pierwszej części (*Uczeń niepełnosprawny, uczeń z deficytami – szanse i bariery*) znalazły się artykuły charakteryzujące trudności w pracy z uczniem niepełnosprawnym, jak również z deficytami w zakresie emocji i zachowania, między innymi omówiono problemy uczniów niesłyszących i słabosłyszących (opracowania Anny Brzostek i Anity Czerwińskiej), dzieci z zespołem Aspergera (artykuły Danuty Krzyżyk oraz Tomasza Pyzika), dzieci z zaburzeniem płodowego zespołu alkoholowego (autorstwa Dominiki Kot). W pierwszej części znalazły się również teksty prezentujące pilotażowy program współpracy szkoły specjalnej ze studentami Pracowni Pedagogiki Specjalnej Uniwersytetu Łódzkiego (Renaty Machalskiej) oraz zasady dostosowywania formy i warunków przeprowadzania egzaminów zewnętrznych do specjalnych potrzeb psychofizycznych i edukacyjnych uczniów (Moniki Szymańskiej).

Drugą część tomu, *Problemy i wyzwania w pracy z uczniem zdolnym*, otwierają artykuły ukazujące opinie nauczycieli na temat ucznia zdolnego (Marty Kubarek) i wypowiedzi pedagogów na temat niepowodzeń szkolnych uczniów zdolnych (Moniki Banasik). Kolejne cztery teksty stanowią ilustrację rozwiązań praktycznych związanych z pracą z uczniem na III etapie edukacyjnym (Agnieszki Chłosty-Sikorskiej, Magdaleny Marzec i Aleksandry Zok-Smoły). W tej części nie zabrakło również artykułu ukazującego możliwość wykorzystania najnowszych technik kształcenia na odległość wśród uczniów o szczególnych zdolnościach językowych (autorstwa Beaty Gałan).

Obszerna grupa tekstów w części trzeciej pt. *Rodzaje i formy pracy z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych* dotyczy pracy z uczniami mającymi trudności w nauce o różnej etiologii i nasileniu (artykuły Arlety Magdaleny Rogozińskiej, Marty Kazienko-Szczerbak oraz Dominiki Kulczyńskiej). W kolejnych – autorki ukazują wykorzystanie poszczególnych strategii edukacyjnych (jak metody aktywizujące, twórcze, stymulacja polisensoryczna) oraz terapeutycznych (jak biblioterapia) w pracy z uczniami o SPE (opracowania Marzeny Fryszkiewicz, Danuty Buli i Jadwigi Jawor-Baranowskiej, Patrycji Gołek, a także tekst Katarzyny Janczulewicz i Katarzyny Wieczorek).

Tom zamykają *Varia*, na które składają się dwa teksty o oryginalnych programach indywidualizacji w edukacji – Danuty Buli (o poetyckiej twórczości nastolatków) oraz Małgorzaty Wójcik-Dudek (o pracy ze szkolnym kołem teatralnym) – a także opracowanie Agnieszki Filipowskiej (o nauczaniu języków obcych wśród osób niepełnosprawnych).

Mamy świadomość, że wiele zagadnień z szerokiego zakresu badań i doświadczeń, które poruszają autorzy opracowań, czeka jeszcze na dookreślenie. Wartość temu stanowi już jednak podzielenie się doświadczeniami i wiedzą na tematy ważne dla wszystkich, którzy chcą otworzyć drogę do szkolnego sukcesu każdemu uczniowi, niezależnie od jego indywidualnych ograniczeń. Mamy nadzieję, że opracowanie będzie dobrze służyło nauczycielom na wszystkich poziomach nauczania, a także rodzicom, aby mogli skutecznie wspierać dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Anna Guzy i Bernadeta Niesporek-Szamburska